

Релігійне життя в Острозі в XVI - перш. пол. XVII ст.

в др. пол. XVI - перш. пол. XVII ст. м. Острог стало одним із визначних центрів релігійного життя в Україні. Цей період справедливо можна вважати вершиною в духовному розвитку міста (див. - *Роль і значення Острога в історії України XVI - перш. пол. XVII ст.*). На території Острога розміщувались численні культові споруди представників різних конфесій і національностей, які тут проживали: українців, поляків, євреїв, татар, греків, вірмен та інш. Так, за даними Миколи Теодоровича, в місті тоді знаходились 9 православних храмів (церква в ім'я Богоявлення Господня (див. - *Собор Богоявленський*); церква в ім'я св. Василя Великого; церква в ім'я святителя і чудотворця Миколая (див. - *Церква Миколаївська*); церква Пречистенська; церква в ім'я Світлого Воскресіння Христового; церква в ім'я св. Бориса і Гліба; церква в ім'я преподобного Онуфрія; церква в ім'я Святої Трійці; церква в ім'я Преображення Господня), мечеть та синагоги (див. - *Синагога в Острозі*). З ініціативи та за участю видатного релігійного діяча кн. *Василя-Костянтина Острозького* в Острозі був створений духовно-освітній осередок, до складу якого входили ОА, друкарня (див. - *Острозька друкарня*) та науково-видавничий гурток. До участі в осередку князь запросив різних релігійних діячів. Це призвело до концентрації в місті значних духовно-інтелектуальних сил. Реформаційний рух, який поширювався в Україні у XVI ст., мав чимало послідовників в Острозі. В самому місті існували антитринітарський та кальвіністський збори. Православні та протестанти вступали між собою в тісні відносини, підписували ряд союзів (у Торуні - 1595, Бресті - 1596, Вільні - 1599). Всі ці союзи не принесли належної

користі для їх учасників, але вплив протестантів на православних був значним, оскільки вони стояли вище від православних у культурному розвитку. Важливу роль у духовно-релігійному житті тогочасного Острога відіграв науково-видавничий гурток. Серед острозьких діячів к. XVI - поч. XVII ст. поряд із виразниками ортодоксально-православних поглядів (*І. Вишенський, І. Федорович (Федоров), Клірик Острозький, Л. Зизаній, В. Малюшицький, З. Копистенський*) тут працювали і протестанти різних течій (*М. Броневський, А. Римша*). Суперечливою є постать *Мелетія Смотрицького*, який спочатку був захисником православної віри, а пізніше змінив погляди, прийнявши унію. Слід відзначити великий вплив ідей реформації на зміст полемічних творів *Г. Смотрицького, Й. Княгиницького, С. Пекаліда, І. Борецького, Н. Парасхеса, Є. Мосхопулоса* та ін. Учасники гуртка вели полемічні дискусії як з католиками, так і з протестантами (до наших днів дійшов лише один полемічний твір із протестантами - стаття пресвітера Василя "О храмахъ, иконахъ и почитании святыхъ"). У творах письменників-полемістів знайшла своє відображення релігійна ситуація в Україні в XVI-XVII ст. Завдяки високій духовності, культурі та освіті просвітителів осередку, які були представниками різних віросповідань, тут панувала релігійна толерантність. До речі, і знамениту *Острозьку "Біблію"* (1581) склали представники різних конфесій. Для того, щоб її видати, збирали не тільки православні рукописи, а й грецькі, польські, чеські, сербські, болгарські та інші. *В.-К.К. кн. Острозький* підтримував тісні зв'язки з нововірцями, хоч деякі історики оголосили кн. "непорушним захисником ортодоксального православ'я на Волині", абсолютно ворожого всім протестантським течіям. Але просте знайомство з численними фактами спростовує цю точку зору.

